

ZPRÁVY

SPOLEČNOSTI FRANTIŠKA BÍLKA

Bílkovo umění

Causerie Anny Pammrové

Některé fotografie děl Františka Bílka leží přede mnou. Nemohu přemoci nátlak vnitřního imperativu, abych tu nepodala, třeba jen v konturách nedostatečných - dojem, který v duši mi zanechala tichá contemplance prací těch.

Těm nečetným, četby schopným tvorům - těm, jimž písmena není pouhou písmenou - ba přestává být písmenou, podávám tento úryvek snivého dojmu svého, tak rozdílného od dojmů hromadných.

Než promluví o díle samém, předposílám několik poznámek.

Přihodilo se mi, že v životě svém jsem potkala lidi, kteří tónem hrubě táhlým se tázali: „Co je umění?“ - Opakovala jsem si otázku tu a pátrala dlouho a dlouho. Ne po odpovědi - tou byla již duše moje sama - ale po vlastní definici tohoto pojmu, tak vzdálenému člověku všednímu, tak neobsáhlému člověku vyššímu.

Zrodila jsem se v době, kdy umění zdálo se loučiti s lidmi. Co pod tímto názvem tu ještě strašilo, byla imitace neb jen pouhé otiskování věcí. Byla to snaha zvěčniti všednost - zadržeti reálný moment v konturách co nejpřesnějších, ale ovšem také co nejumělečtějších. V takovýchto pravdách momentových nikdy jsem nenalezla krásy. Nenalezla jsem toho, co by ducha přenášelo přes okamžik všední do prostoru myšlenky odvěké, nenalezla toho, čím realita by pozbyla své drzé ironie, čím by poskytnuta byla duši potrava světlá ... Se smutkem konstatovala jsem, že snaha podobná zahání genia dobra daleko od člověčenstva. Co z věků předešlých tu na umění lidem ještě zůstalo, pro to měli jen pohrdání ... Jak jinak možno! Na výši modly povznesena byla práce - tak otrocká, tak nepožehnaná činnost moderní - do rozměrů příšerně obrovských vyrostla a dusila umění - ten věčný způsob projevu umění, protínavý a zároveň obětování plný, skromně a bázlivě do míst vzdálených a nevlídných se utíkající.

Nový - do země i vzduchu se zavrtávající člověk - tento mraky trhající, blesk chytající, atmosféru stlačující, tělesa kosmu počítající a se všemi silami jeho s drzou důvěrností hovořící člověk - naučil se jásat

v paroxysmu svého vysílení a na místo umění postavil svoje blasphemické dithyramby.

Jak že to řekl tento dobu naši ovládající duch?..

„Vždy člověk činnost svou tak rád prý v lenost noří,
naprostý brzo libuje si klid -
mu proto druha musím přidělit:
ten roznítí a jako d'ábel tvoří“.¹

Hlavu do země zarytou (jak tu mohl viděti nebe?) vstoupil člověk v epochu novou a celou hrůzyplnou tíží d'ábelské své myšlenky házel této vyvstávající době jako cynickou obžalobu v tvář. Z celého ovzduší země dýchal krater bolestných otázek ten sžehající jícen všech soudobých epiphor. Krater všeho toho neharmonického, zřetele prostého demonstrování, hluchoslepého polemizování a všeho zoufalého vzpínání se utýrané vitality. Pojednáván byl způsobem banálním politování hodný stav člověka moderního a vyjednáváno o jakés zlomení dosud neprozkoumaných pout. Plýtvalo se vším: časem - silou - myšlenkou - fantasií - citem. A sklizně žádná. Hladověli jsme tím, čím předkové naši nasyceni bývali. Vždy nový a nový krater ideí se otvíral a přece zastřeným zůstávalo člověku vše, co by zasluhovalo jména věku nového. Všecky své slavené formy viděl za nedlouho strouchnivělé na půdě otřesené, plné trhlin. Všecky ty nestvůry - bolestné to produkty vzkypěné a jádraprosté krve, vyvstávaly z těchto mrtvých forem a ohrožovaly pevninu, na níž dříve tak bezpečně stál. Rostoucí budoucnost unikala mu ve všech těch temných podlidských vlnách, jimiž byl zachvácen člověk antecedentní a pod nimiž dnes klesá nás kulturně tak „povznešený“ rod. V chaotické vřavě hlav proudily dále myšlenky beztvárné, vznikající z abnormálního složení a představy atypické rodily vždy znova a znova chronické otázky, z nichž tryskala nejistota, nehĺoubka a nesloupnost našeho, dech rozkladu v sobě skrývajícího vychování - v kámen jak by se byl měnil chléb Života. Duším uprášeným a začazeným zemí unikal stále více smysl umění a myšlenka člověka čistého zůstávala problemem.

Tak přišla léta smutného tušení těžkých úloh - takové v páry nevyspělosti zahalené tušení. Přišla léta palčivé a jiskřivé oslňující touhy pod nadlidsky silném rozepjetí křidel novou nadějí sytého ducha.

¹ Goethe

Dívám se, dívám na exotické linie postav Bílkových - dívám se zrakem primitivním, jímž člověk - vzdálen veškeré kosmologie - hledí ve svatých svých chvílích na hvězdy. A z linií těch vyrůstají celé světy v duši mé. O, jaké světy! -

Dívám se zrakem touhy a doznávám, že podáváním vnitřních světů děje se tu způsobem takovým, který otvírá po dlouhé pouti cestami nemravnými perspektivy rozsáhlé a nově osvětlené - dalekosáhlejší než dosud otvíraly formy umění sebebohatšího a vybroušenějšího. Způsobem takovým, by ze zlomků všeho toho, co v hloubi člověčenstva od pravěku se odehrává, vyvstal konečně obraz, před nímž by drsné, nelibě dunící vlnobití dnešních názorů se rozezvučelo jinými, čistšími a mocnějšími tony.

Umění Bílkovo je ohlasem duše odvážné, vírou syté, zaznívající k nám z krajin málo známých a přece dotýká se nás s důvěrou slunečně teplou. Moderní vědění nezmrzačilo duši Bílkovu. Dovedl přes veškerý ten chaos zachovati si schopnosti, jimiž možno člověku se spojit s tím, čemu se říká vlastní princip. Je si toho vědom, jak tajemné a nevyzpytatelné je umění samo o sobě a tak daleké, že každému, kdo pravidel školských v něm hledá - uniká jako Proteus.

Bílek netvoří proto, aby jen obdivován byl - tvoří principiálně proto, aby sny svoje v zárodky ideí světových metamorphosoval. Postavil se nad vlastní bolesti refrainem - té velké bolesti, jež údělem je všech vyvolených - a zašeptal modlitbu:

Veliká myšlenko věčná, dotekni se mne paprskem svým,
ať uzřím cestu, kterou třeba se bráti, abych hladov nebloudil po
zemi té a neklopýtal dále přes pahýly mrtvých formulí!

V záchvěvu očekávání dovoleno mu bylo píti pohled
přicházejícího. Tichá a jasná samota rozkládala se kol duše jeho. Na těchto
svých osamělých cestách, v praříši Umění zaslechl volání:

„Zjev se nám, kdekoli meškáš, vytoužený a dávno nám
přislíbený duchu! Sestup k nám z tvých krajů ozářených a posviť
nám! Nevíme kam: v pravo i v levo vášní propasti. Nemůžem
v před: mlha „vědění“ halí nám cesty a svět vlastního bytí pod
nohama nám hnije. Pozvedni nás! omyj nás! -- vyveď nás!

Vážná a tichá nastala reflexe v nitru umělcově chvění tázavé:
„Z dálky ho přivolati je mým určením?“ - - Poslouchal neklidný dech
atmosféry dneška a doznal: nemocným je vzduch, nerost, bylina a otupělá

bolest zírá ze zraku zvířete i člověka. Svým pohledem teplým a jasným zadíval se kam's - pak pohledl kol - a po dlouhém úrodném mlčení, mluví práce jeho slova ta:

„Rád snesl bych vše a vám bych daroval, co nasbíral jsem v krajích světelných, kam nepřístupná cesta práci vaší i vědě vaší. Rád mluvil bych o vykoupení a život světlý bych zvěstoval ... Ale dosud je příliš rozptýlená mysl vaše, na širokých a nízkých a hlučných pláních si hovíte. Vichřice vášní sráží plody vašich snah. Uvykli jste příliš dusnému dechu Evropy, která podnes šílí omámena B ý k e m ve snu těžkém, pod jeho neúprosným nátlakem. Ve chvatu vzrušení tápete nad propastmi, hledající zákonů nových v spasení svého domněnce! Nevidíte, že prach i hvězda má stejné zákony. Věčnými jsou! Myslíte snad, že vám již neplatí - neb zvrátit je, že bude vítězstvím?

Rád vůdcem bych vám byl. Znam cesty jiné - cesty, jimiž věčného jitra šero prochvívá, kde pučí životního květu poupě, jehož zárodek vyšel z říše Velké Ženy. Ale jsou úzké a srázné tyto cesty - srázné nad míru" ---

Takovými a podobnými liniemi vrývá se umění Bílkovo do duší, schopných přijmouti otisk jeho. Ale žel! Málo je duší těch. „Velký počet“, který bezohledně svůj zápor klade na vše, čeho nemožno mu ohmatat prsty, dívá se na díla tato jen aby - se díval. Nic víc ... Žijeme v zemi - stydím se za ni, jinak dosti schopnou vzhledem k idej.

V naši kruté hyperkrisi životních názorů nemůžeme Bílka ani dost nadšeně přivítati. Postavy jeho oživené stylem, svou dobu daleko předbíhajícím, rozkvétají teprve zrajícím časem. Je nutno vyčkati chvíle, než se nám podaří z duchových těch forem vyčísti hlavní podstatu idee umělcovy.

Bílek je slovo skromné a tiché v hukotném chaosu dneška, ale tají v sobě resonanci hromově dunící - odpověď živelně lesklou a ostrou na otázku, co je umění? Je kapkou světla v oceánu tmy, ale kapkou, která v nevelkém objemu svém kryje tolik světelné essence, že celé to moře tmy jí prostoupeno býti může. Je potůčkem, prýstícím ze skály věčných pravd, který časem v proud obrovský vzroste, by sbořil celou tu, již tak nepohodlnou, vlnami otázek otřesenou stavbu naší společnosti, drolící se v ostrém dechu ranních názorů. Je zrnem zárodku tajemného, z něhož vyklíčí znovu zapomenutý smysl duše. Je apoštolem nových tvarů životních - plavcem dosti silným, aby se opřel všem nečistým vlnám - bojovníkem

víryplným, odstraňujícím ephemerní práci d'ábla - magem mocným, proklínajícím slávu a zlato. Okovy dnešní společnosti jsou příliš nedůstojné, než aby jich nesl. Do míst tajuplných se utíká, tam kde čistý paprsek slunce večerního padá na stromy zubožené - tam kde v magii soumraku z travin skal a vod vyvstávají postavy, které oživuje svým snem: Snem o vykoupení. Plným právem zasluhuje Bílek jméno umělce-mistra. Nevidí ve slunci pouze slunce, ve stromu pouze strom, v kamenu kámen, v pařezu pařez, v páře páru. Ze všech těchto věcí mluví k němu příčina všeho utrpení. Bolest - ona veliká bolest kosmu, odhaluje tu svůj původ a svého početí způsob, aby - znovu upevněn byl přátelský poměr mezi člověkem a vesmírem.

Kristus Bílkův není více Kristus, který trpí - je to Kristus proměněný, umíraje jen proto, aby žil. Nejčistší to symbol dobroty, klidu, božství. Forma budoucího žití lidského mluví z této tváře, v níž není více stopy té, která před člověkem nebe zavírá: duševní smrti. Jakoby z oblasti jiných duchů volal k nám tu hlas:

Již člověk činnost svou ve světla vlny noří,
v duši mu stoupá vytoužený klid. -
Hle! svátku svého první vítá svit,
v němž nový svět se duchem čistým tvoří.

Jak vyvětrán zdá se v Bílkově tvorbě veškerý ten nezdravý dech moderní duše - nic z toho chorobného chvatu - nic z hrozného vědomí viny a jich důsledků - nic z toho smíchu sarkastického - nic z té tíže hyperbolické a z toho ostatního, co u mnohých umělců dnes potkáváme. I tam, kde příkrým se stává, marně bychom hledali nějakou stopu výčitky. Příkladně: Jak vypadal člověk ten, jenž vzal hřeb a kladivu a ruce: Ony, láskou se rozpínající, na kříž přibil ...

Jak jinak může člověku mystickému, všemi pórami jen Světlo vnímajícímu, zjevit se člověk, který se brání všemu vyššímu ze strachu, aby od hroudy, která je mu tak blízka, nebyl odtržen?! - Jak jinak se může zjevit duchu, pracujícímu o vítězství idee přicházející - člověk ten, který křečovitě lapá každý cár a každou kost, hosenou mu dnešní lži slávou?! ... „Tak jsem tě viděl a zaplakal.“ - Co vdechl Bílek do práce této. A všady z hromad kamení, září soumraku osvětlených, vystupuje mu tento nízký člověk - ubožák - neschopen zvednouti své hlavy kamenné - neschopen oddělit se od hlíny a povznést se do jasných krajů zářivé myšlenky. A

přece chce žít! Ale cizím mu zůstává smysl života, protože mu zůstává cizím smysl umění.

Všecky postavy Bílkovy, ať biblické, ať přítomné, mluví jednou řečí jedinou: mluví o snaze mistra, pozvednouti náš d'áblem sžehnutý rod. Ukázati na pravdy věčné a naučit člověka odvážně a důvěryplně hleděti v toto Slunce - naučit ho čísti v zrcadle minulosti, aby měl volný a jasný rozhled do míst ještě oddělených časem přítomným. Za každým slovem, které všichni ti tmou zplození a ve tmě živořící pronesou, odpovídá svým dílem tiše, důrazně a smutně: Jen odtud dál! Jako by se tázal:

Kam dojde člověk dnešní svojí snahou,
svou vřelou žádostí a kvapnou pekla setbou,
když tak rád pohrdá tou svatou starou věštbou,
že Tvůrce náš i všech budoucích světů,
chce, by dnes - tak jako ve pradávném věku -
život jedinou byl modlitbou?!

Převzato z časopisu Dvacátý věk (1. ročník, 1901, č. 8 a 9, Brno)

Za tento vzácný text děkujeme předsedkyni Společnosti Anny Pammrové, paní prof. Vlastě Urbánkové.

z roku 1889

PODOBIZNY
ANNY PAMMROVÉ

z roku 1929

S uměním Františka Bílka se Anna Pammrová seznámila zřejmě nejvíce díky dopisům a zásilkám Otokara Březiny. Z jeho korespondence předcházející krátce napsání této causerie vybíráme:

... *“Kresba v posledním mém listě i v tomto je prací geniálního mladého sochaře našeho, Bílka, duše mystické, hluboce náboženské, jehož posavadní dílo (studie ke Kristovi, Podobenství velkého západu Čech, Modlitby, album reprodukcí jeho sochařských prací) jsou prvním rozletem slavného nadání, k němuž všichni pohlížíme se svatou důvěrou. Filosoficky stojí B. přesně na půdě evangelií a písma (a není v žádném spojení s Mod. Revuí, jak jste se domnívala). K vysvětlení jeho názoru kladu Vám jeho vlastní poznámky o jednotlivých pracích z Modliteb, které pro nepohodlný, příliš rozměrný formát jednotlivých listů nemohu již umístiti v této zásilce ...”* 6.1.1900

„*Zasílám zatím (...) kresby Bílkovy, jenž právě má ve Vídni expozici svých děl a šíří úžas a slavné mlčení obdivu u všech, kteří v naší těžce stíhané době dovedou ještě vítati v uměleckém díle velké jitro. Znovuzrození, vysvobozující bolesti, milostného zjevení pravdy. Přiložil jsem několik z nových veršů, které Vám označí místo, kde jsem duševně stanul. Na jaře chystám se k vydání nové knihy, bude-li do té doby Bílek hotov se svými kresbami, určenými k jejímu doprovodu ...”* 3.1.1901

„... *Krásné kresby Bílkovy byly vystaveny v Praze a potkaly se u lidí tohoto světa s úplným neporozuměním. Ale Bílek je svatý, tichý, oddaný člověk, k němuž vření hlasů doléhá právě tak málo, jako k nám hučení vod z nějaké vzdálené hvězdy naší sluneční soustavy. A hle, tajemství, jehož bolestem dal takový suverénní projev ve svém díle, usoudilo, aby jeho život poznal ještě hlubší a tajemnější harmonie. Psává mi o své lásce, o své nevěstě, v níž našel duši jemnou a hlubokou a jeho sny jsou jako jara, jimiž prochází svým nejistým, pevným, úrodnou zemí ztlumeným krokem rozsévače. - ...”*

7.8.1901

Uvádíme úvahy dalších dvou výtvarnic o jejich vztahu k osobnosti a dílu Františka Bílka či obecně o smyslu duchovního umění v dnešní době.

Dílo Františka Bílka na mne působí jako vyjádření čisté víry, která vychází ze srdce, prostá všech pompézních gest. Pro mne je to především pocit lidskosti, té, která byla jednou ze základních myšlenek prvotního křesťanství, ale i jiných náboženství a filozofických názorů. Lidskost, upřímnost a pravdivost, čisté myšlenky, klid a pokora - to vše je u Františka Bílka na prvním místě. Proto myslím, kdo chce jeho dílo pochopit, musí se také zamyslet sám nad sebou, jak on sám vnímá současný svět a všechno, co se kolem něj děje. Dílo Františka Bílka určitě každého citlivého pozorovatele k takovému zamyšlení vybízí. Právě lidskosti, upřímnosti, pravdivosti i pokory je v současném světě tak málo a je dobře si občas i uměleckým dílem připomenout, že tyto vlastnosti ještě existují.

Olga Vychodilová

Akademická malířka Olga Vychodilová, narozena 7.5.1949 v Mělníku, absolvovala VŠUP Praha u prof. Z. Sklenáře a J. Mikuly a soukromá studia u L. Jiřincové. Je členkou SČUG Hollar. Věnuje se ilustraci a grafice, především exlibris, za která byla vícekrát oceněna i v zahraničí. Její grafiky se vyznačují lyričností, pohodou a harmonií, barevností a propracovaností hlubotiskových technik.

Existuje několik cest, pokud se rozhodneme žít. Jednou z nich je odvaha se vyjádřit. Ke všemu a ke všem, anebo prostě mlčet. Pokud se rozhodneme vyjadřovat pomocí své duše, potom se setká život s uměním v jednom jediném bodě - na špičce jehly. Je velmi těžké se v tomto bodě dlouhodobě udržet, ale je to velmi krásné. V tomto bodě se stává život uměním a umění životem. Je to objevení skrytého krásna uvnitř a vně člověka.

Dekadence a deprese převládající v současném uměleckém světě pouze reaguje na psychický stres světa na přelomu tisíciletí.

Nastává okamžik volby: buď poplujeme po proudu, budeme lidem ukazovat stinnou stránku života - jejich stres, strach, emoce a faleš, nebo si zvolíme opačný směr, ale proti proudu. Ponoříme se do lidské duše, na kterou se v dnešní materiální době tak často zapomíná.

Proto se může zdát, že z mých grafik promlouvají hlubiny dávných zapomenutých věků, krásné mimozemské ženy a bájně bytosti. Je to však pouze píseň o cestě lidské duše jinou dimenzí.

V životě, stejně jako v umění, je nejdůležitější rozpoznat základní zákony, vzájemné vztahy a souvislosti. Důležité je uvědomit si existenci sebe samého v moři lidských duší, a to vše v oceánu nekonečného množství vesmírů.

V mých dílech se minulost a budoucnost setkávají v jednom jediném bodě, kterému my lidé říkáme SOUČASNOST ...

Rea Šimlíková

Akademická sochařka Rea Šimlíková, narozená 4.6.1957 v Kroměříži, absolvovala VŠUP Praha (profesoři Z. Kovář, P. Škarka, F. Nikl), speciální studia u J. Velčovského a architekta B. Šípka. Žije a tvoří ve Zlíně, věnuje se sochařství, grafice i malbě. V drobné grafice, především exlibris, je její tvorba známá hlavně v zahraničí, kde se velmi úspěšně umísťuje v mezinárodních soutěžích. Je představitelkou tzv. magického realismu, jejím světem jsou staré magické kultury. Má praktické zkušenosti s jinými dimenzemi. Zabývá se též lektorskou činností v oboru artterapie, výkladu tarotu či psychotroniky.

Český výtvarník na cestě za tajemstvím zvěsti

Sakrální linie ve výtvarném umění, jež vyrůstá z původních kořenů geneze, zůstává i přes její někdejší vnucenou tabuizaci podnes živou inspirací.

Jak se nám jeví tento fenomén v proměnách času?

Ve světě vnější prázdnoty, projevující se vlažností v míře dosud nevídané, vítězí jen tvořivým protipohybem k hluštině populační většiny. Tvůrci uměleckého díla nemusí být věřícími, aby nad sebou uzřeli nebe. Avšak přestože už rozpoznali spiritualitu pokorného úkonu, nedovedou ubránit to, co z hlubších rovin duše vnímají, i když nejsou spolupachateli "sekularizovaného" pojetí eucharistie. Ti druzí si v závratí oddanosti k víře uvědomují, že naplnění mravních hodnot nepřichází samo; proto se nezdrahají dát formu soše, nepřestávají malovat a kreslit. Odvracejí se od kontur neodbytné úzkosti, které snad podlehli v přesvědčení, že mohou pouze adorat sama sebe a tu a tam něco vytvořit z vlastní bezkonfesijní, a tedy přelétavé mánie světské přízně. Ti, co mají tradici víry zažitu jen z dětství, sotva dokáží vystačit s beztak odvanutými chimérami, a tak zůstávají sotva v půli cesty. Unikají Nejvyššímu a nepovažují za uznávaného ve víře ani toho, s kým diletují. Zřejmě netuší, že vyšší řád milosti je totiž v prostém životě vytvářen v bezmezné závislosti na Boží přítomnosti. Stačí však, že inklinují k některé z denominací - aniž u toho chce být diakon, liturgik či rabi - a skrze své pokusy o zobrazení odvážných vizí aspoň nahlédnou do tajů mystéria proroků a nenechávají si to pro sebe. A třebaže jsou zatíženi pochybnostmi o možnostech přesahu lidského bytí - ač jindy ve všem odvážní, svěřují velmi nesměle své tíživé překvapení těm hledačům pravdy, kteří se již dobrali daru božského étosu. Tito osvícení si s každou stopou v hmotě či na tenkém papíře musí připustit, že vzpírat se moci ducha jen proto, že nebyla dostatečně osvědčena orientace ekumeniky spojená dnes s duchovní krizí, by znamenalo stát se spoluviníky na dalším úbytku naší zbožnosti.

Tito umělci omezili víru na děje v prostoru, v němž je jim aspoň naznačena cesta k vnitřnímu usebrání. Neboť duchovní rozměr v umění vzešlý pouze z emocí o pozemském štěstí, převzatý z úzce altruistních horizontů, rozměr, do něhož nemohlo být přejato nic z širého obzoru Univerza, není východiskem. Jen vzájemně sdílená radost z poodhaleného tajemství zvěsti skýtá naději.

Miroslav Kudrna

Výbor SFB blahopřeje dr. Kudrnovi k nadcházejícímu (lednovému) významnému životnímu výročí.

Upozornění:

Těm, kteří dosud nezaplatili členské příspěvky za rok 2003 přikládáme složenku. Pokud ani tentokrát příspěvky neuhradí, nebudeme jim napříště zasílat naše Zprávy. Náklady na jejich výrobu a rozeslání stále vzrůstají a nemůžeme si dovolit, aby za několik roků došly naše finanční rezervy. Velmi by nás ale mrzelo, kdybychom museli snížit počet výtisků.

Na titulní straně: *Golgota*, umístěná ještě v urnovém háji na Zbraslavi.

Kontaktní adresy Společnosti Františka Bílka:

předseda: Aleš Nevečeřal
Přemyslovská 23
130 00 Praha 3

Jednatelka: Alena Kubičková
Křivenická 413/16
181 00 Praha 8

ZPRÁVY	Pro své členy vydává dvakrát do roka Společnost Františka Bílka
	Adresa : Iva Musilová, Banskobystrická 3, 160 00, Praha 6 tel. 243 241 164, e-mail: musilova.iva@volny.cz